

Socionomens roll på familjecentral

FÖRENINGEN FÖR
FAMILJECENTRALERS
FRÄMJANDE

Inledning

Föreningen För Familjecentralers Främjande (FFFF) är den nationella förening som på ideell basis utgör ett stöd för landets familjecentraler. Initiativet till denna rollbeskrivning har sin bakgrund i en motion vid ett av FFFF:s årsmöte. Denna rollbeskrivning belyser socialtjänstens uppdrag och mål samt socionomens roll på familjecentralen.

Rollbeskrivningen är framtagen av FFFF:s styrelse i samverkan med en Strategisk samverkansgrupp för familjecentralernas utveckling. Det finns en rollbeskrivning för alla fyra professioner och verksamheter som är inkluderade i en familjecentral.

Familjecentral – definition

Med **familjecentral** menas en samlokalisering* av mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och socialtjänst med förebyggande verksamhet. Utöver basverksamheterna kan även andra samhällsaktörer ingå i samarbetet.

Med **familjecentralsliknande verksamhet** menas barnhälsovård samlokaliserad* med minst en kommunal verksamhet (öppen förskola och/eller förebyggande socialtjänst). Familjecentralsliknande verksamhet kan också innehålla mödrahälsovård, barnhälsovård och minst en kommunal

verksamhet (öppen förskola och/eller förebyggande socialtjänst). Utöver basverksamheterna kan även andra samhällsaktörer ingå i samarbetet.

* Samlokalisering innebär att hela den ordinarie verksamheten som respektive part bedriver ska vara förlagd till familjecentralen eller den familjecentralsliknande verksamheten.

Fortsättningsvis används begreppet familjecentral där familjecentralsliknande verksamhet inkluderats.

Målgrupp

Familjecentralen riktar sig till blivande föräldrar, barn, föräldrar och andra viktiga vuxna kring barnet.

Syfte

Familjecentralens syfte är att i samverkan minska:

- Fysisk, psykisk och social ohälsa bland barn.
- Ojämligheten i hälsa bland barn.
- Risken att barn hamnar mellan samhällets trygghetssystem som gör att barnet inte får rätt stöd i rätt tid.

Övergripande mål

En god och jämlik hälsa hos blivande föräldrar, barn, föräldrar och andra viktiga vuxna runt barnet.

Detta i enlighet med barnkonventionens artiklar om barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt rehabilitering (art. 24 och 39), barnets rätt till utveckling av sin fulla förmåga (art. 6), syftet med (för)skolan (art. 28 och 29), barnets rätt till en social trygghet och skälig levnadsstandard (art. 26 & 27), stöd till föräldrar i sitt föräldraskap (art. 5 och 18) och barnets rätt till skydd från omsorgsbrist, våld och övergrepp (art. 19) (Föreningen För Familjecentralers Främjande 2017).

Uppdrag

Familjecentralen ska erbjuda en hälsofrämjande, generell, tidigt förebyggande och stödjande verksamhet som anpassas utifrån hela familjens livssituation. För att nå familjecentralens syfte och långsiktiga mål ska familjecentralen i samverkan stärka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer genom att:

- Erbjuda lättillgängligt stöd.
- Vara ett kunskaps- och informationscentrum.
- Stärka arbetet med FN:s konvention för barnets rättigheter.
- Skapa arbetsformer där barn och föräldrar är delaktiga.
- Främja en gynnsam fysisk, psykisk och social utveckling för barn.
- Uppmärksamma barn och deras familjer där tecken finns på avvikande utveckling.
- Stärka samspelet och en god relation mellan barn och föräldrar.
- Erbjuda tidiga insatser till blivande föräldrar och familjer med barn.
- Stärka barn och föräldrars sociala nätverk.
- Stärka ett jämställt föräldraskap.
- Stärka barns språkutveckling.
- Stärka integrationen.

Förebyggande socialtjänst

Familjecentralen ger socialtjänsten en bred arena att möta blivande och nyblivna föräldrar i enlighet med socialtjänstlagens uppsökande och servicebaserade arbete. Genom socialtjänstens samlokalisering med andra aktörer inom en familjecentral finns en flexibel och adekvat struktur för socialtjänstens samverkansansvar och uppsökande service, för att kunna erbjuda det stöd som föräldern/föräldrarna och barnet efterfrågar. Tack vare samverkan med mödra- och barnhälsovård och öppen förskola kan föräldrar på ett lättillgängligt sätt få tillgång till socialtjänstens resurser och

socionomens kompetens redan under graviditeten eller som nybliven förälder. Genom det nära dagliga samarbetet på familjecentralen ansluter sig socialtjänsten till ett folkhälsoarbete vilket kännetecknas av att vara befolkningsinriktat, förebyggande och hälsofrämjande. Därigenom kan socialtjänsten vara med och minska riskfaktorerna för små barns hälsoproblem.

I rapporten (Bing 2011) "Vem skall annars göra det vi gör? – om socionomernas arbete på Jönköpings familjecentraler" beskrivs socionomens roll så här:

Den breda generella basverksamheten skapar förutsättningar att komma in tidigt i bekymmersamma processer. Det gör också att föräldrar i högre grad tar egna initiativ till att söka råd och stöd. Familjecentralen bidrar till kontinuitet. Föräldrar med anknytning till familjecentralen har tillgång till socionomens tjänster under hela förskoletiden. Genom att föräldrar utifrån sin livsfas använder sig av familjecentralen omväxlande för lek, lärande,

umgänge och stöd utvecklas en ny professionalitet. Yrkesrollen blir mer dynamisk och barnperspektivet förstärks genom barnens ständiga närvaro och samarbetet med de andra yrkesgrupperna. Till skillnad från ett socialkontor är ju familjecentralen en plats dit alla föräldrar går med sina barn av alla möjliga skäl. Somliga kan ha ett socialt eller medicinskt ärende, andra vill låta sitt barn leka en stund. Allt handlar om att bygga relationer."

Den sociala praktiken sammanfaller med socialtjänstlagens principer om rätten att själv bestämma, helhetssyn, kontinuitet, flexibilitet, närhet och normalisering. På familjecentralen är socialtjänsten serviceinriktad, förebyggande, stödjande och hjälpsamt. Den blir mer vardaglig och åtkomlig för grupper som behöver den vid den kritiska tiden runt barnafödandet och småbarnsåren. Genom att vara

på rätt plats vid rätt tid med service och stödjande insatser som motsvarar behoven hos målgruppen fyller socionomerna på familjecentralen ett tomrum. Genom socialtjänstens samverkan på familjecentralen med andra mer neutrala aktörer kan även hinder och rädslor överbryggas hos den enskilde föräldern att våga ta emot stöd och/eller söka stöd själv i föräldraskapet genom hela barnets uppväxt.

Socionomen ska ha ett öppet förhållningssätt, förstå och arbeta aktivt utifrån allas lika värde och bemöta besökarna därefter. Detta förstärks också i miljö och innehåll. Socionomen ska använda sig själv som redskap för att skapa goda relationer och finns tillgänglig som stöd och förebild för besökarna. Att arbeta behandlande med föräldrarna är att arbeta förebyggande gentemot barnen. Behandlade i denna mening handlar om samtal med föräldrar där syftet är att ge samhällsinformation, rådge föräldern vidare till annan instans med kompetens kring en specifik fråga. De behandlande samtalen kan även handla om att stödja den enskilda föräldern eller föräldraparet i deras föräldraskap och/eller arbeta i syfte att förändra något i familjelivet. Behandlande kommer generellt användas i denna text trots att vi i styrelsen vet om att många socionomer på våra familjecentraler ute i landet som inte får möta familjerna under den premissen, det vill säga alla möten, samtal med blivande familjer eller familjer där du som socinom vägleder, stödjer, samtalar för att förändringar ska ske i föräldraskapet eller familjen som kommer barnen till gagn.

Systemteori och anknytningsteori är viktiga grundpelare i arbetet och ett stort antal olika metoder används. Socionomerna håller sig uppdaterade med forskning och utvecklar nya arbetssätt för att bäst möta målgruppens behov. Detta kräver flexibilitet och kreativitet.

Samverkan är en förutsättning för arbetet. Det gäller såväl samverkan inom familjecentralen som med andra verksamheter inom socialtjänsten och med externa aktörer. Till externa samverkanspartners hör bland annat myndigheter, hälso- och sjukvård, kyrkan, andra religiösa samfund och frivilligorganisationer.

Socionomen på en familjecentral kan också arbeta tillsammans med andra yrkesgrupper som arbetar på familjecentralen, såsom läkare, psykologer, tandvård och SFI lärare, för att ge en helhetsbild av stöd och tjänster som är tillgängliga för familjerna. På detta sätt kan en socinom på en familjecentral vara en viktig länk för att samordna tjänster och stödja familjer som har olika behov och utmaningar.

Arbetsuppgifter för socionom

Socionomen på familjecentralen har sitt arbetsfält i samverkan med de andra professionerna, i mötet med föräldrar och barn på öppna förskolan, i olika föräldrastödsprogram, social rådgivning, social information, samt i samtal vid relationsproblem i familjen. Socialt arbete på en familjecentral kännetecknas av att:

- I familjecentralens hälsofrämjande generella insatser deltar socionomen utifrån sin kompetens.
- Föräldrarna själva kan ta initiativ till kontakt med socionomen – uppdragen kommer från familjen.
- Kontakter mellan föräldrar och socionomer inleds redan under graviditeten, vilket är ovanligt på socialtjänsten.
- Föräldrarnas möjlighet att på ett lättillgängligt och geografiskt nära sätt nyttja socialtjänstens resurser i ett tidigt skede ökar.
- Socionomens/socialtjänstens på familjecentraler kommer in i ett vardagligt sammanhang och får möjlighet att möta föräldrar och små barn när problem dyker upp i stunden och kan initiera och motivera föräldrar till utredning och behandling.
- En helhetssyn möjliggör för socialtjänsten att erbjuda ett strukturerat stöd i familjesituationen i samverkan med andra.
- Socionomen kan inom familjecentralen på ett följsamt sätt växla mellan universellt, selektivt och indikerat socialt förebyggande arbete i en och samma familj.
- Socionomens tema i arbete med föräldrar i den öppna förskolan och under föräldraträffar kan ofta vara till exempel familjeliv, relationer, anknytning och samspel.
- Det dagliga arbetet med enskilda familjer präglas av en flexibilitet och helhetssyn på familjen, som innebär en beredskap att arbeta både pedagogiskt

och behandlande. Arbetet kan förändra karaktär och innehåll med tiden. En inledande individuell kontakt övergår i gruppverksamhet och varvas med olika aktiviteter på familjecentralen, till exempel deltagande i verksamheter på öppen förskola. Arbetssättet anpassas till situationen och familjen. Arbetet förläggs så nära familjens vardag som möjligt och i samarbete med de personer som är centrala för familjen.

Socionomer som arbetar på familjecentral beskriver i en i en intervjuundersökning att deras arbete innehåller:

Samhällsinformation; tex hur man söker bostad, rättigheter/skyldigheter vid skilsmässa/separation m.m.

Motivationsarbete; t ex att studera, ta sig ut på arbetsmarknaden, förändra en otillfredsställande livssituation.

Nätverksarbete; att på olika sätt arbeta för att vidga familjens nätverk samt underlätta kontakt mellan föräldrar och professionella.

Gruppverksamhet; till exempel att leda riktade grupper för föräldrar, medverka i föräldrautbildning.

Samtal; samhällsinformation, behandlingsarbete och rådgivande samtal som rör föräldrarnas samarbete, relationen barn-förälder.

Miljöterapi; i bemärkelsen att man gör saker tillsammans med familjen som lägerverksamhet, matlagning (Lundström Mattsson, 2009 s 87–88).

Olika förutsättningar för socionomernas medverkan på landets familjecentraler

För att socialtjänstens universella insatser på familjecentraler ska bli optimala behöver socionomens tjänstetid, kompetens och uppdrag stå i relation till områdets och barnens behov. Förutsättningar behöver finnas på plats för att föräldrar över tid ska kunna söka sig fram till det stöd och de resurser som föräldrar och barn kan behöva tidigt i livet.

En socialtjänst med inriktning mot förebyggande arbete är organiserad på olika sätt på familjecentraler i landets kommuner.

Uppdragen och tjänstgöringsgraden för socionomen varierar till stor del. Ett antal familjecentraler i landet har exempelvis två heltidsanställda socionomer som arbetar enbart förebyggande på en familjecentral.

Andra har ett par timmar per månad för arbete på familjecentralen och sin övriga tid förlagd till socialkontoret eller annan verksamhet. Det innebär att uppdragen å ena sidan kan rymma tid för både individuella samtal med föräldrar, deltagande i gruppverksamheter, tid för samverkan, utvecklingsarbete och kompetensutveckling med de andra professionerna eller å andra sidan innebära att socialtjänsten bistår med en socialsekreterare vid behov av konsultation från mödra- och barnhälsovården och öppna förskolan. FFFF:s rekommendation är att allt arbete ska ske utan myndighetsutövning, registrering och dokumentation, men med lagstadgad anmälningsplikt. Frivillighet och tillgänglighet präglar arbetet.

Språk, etablering och integration

Socionomen på en familjecentral kan spela en betydande roll när det gäller att främja språk, etablering och integration för familjer. Genom att arbeta med nämnda områden kan socionomen på en familjecentral underlätta för familjer att anpassa sig till det nya samhället och främja deras deltagande och inkludering. Socionomen kan fungera som en viktig resurs och stöd för att familjer ska kunna bygga upp ett stabilt liv och skapa förutsättningar för att integreras i samhället.

Nedan följer några sätt på vilka socionomen kan arbeta med dessa områden:

Språksstöd: socionomen kan erbjuda stöd till familjer som har nyligen invandrat eller har språkliga utmaningar. Stödet kan bland annat innebära erbjudande om språkträning inom eller utom familjecentralen. Flera familjecentraler i landet erbjuder olika former av språkfrämjande aktiviteter såsom svenska med baby, svenska för föräldralediga eller SFI undervisning på familjecentral.

Kulturmedvetenhet: socionomen kan vara medveten om att visa respekt för olika kulturer och bakgrunder. Genom att skapa en inkluderande och kulturellt känslig miljö kan socionomen underlätta för familjer att känna sig accepterade och välkomna i verksamheten. Det kan också innebära att ge information om lokala resurser och evenemang som kan främja kulturellt utbyte och integration.

Stöd för etablering: socionomen kan erbjuda stöd och vägledning till familjer i deras process att etablera sig i samhället. Det kan inkludera att informera om rättigheter och skyldigheter, ge information om samhällsservice och stödja familjer att navigera genom myndighetskontakter och administrativa processer. Socionomen kan även hjälpa till med att vägleda kring var man kan söka bostäder, skolor och andra resurser för familjerna. På flera familjecentraler erbjuds föräldrakurser som riktar sig till föräldrar som är nya föräldrar i Sverige, ett exempel på denna typ av utbildning är FÖS, Föräldraskap i Sverige som innefattar samhällsinformation i grupp till föräldrar med barn 0–18 år.

Socialt nätverk: socionomen kan hjälpa till att bygga och stärka det sociala nätverket för familjer genom att organisera aktiviteter, grupper och mötesplatser där föräldrar och barn kan träffas och interagera med varandra. Genom att främja socialt samspel och gemenskap kan socionomen bidra till att familjerna får en ökad känsla av tillhörighet och stödja deras sociala integration.

Samarbeten och resursförmedling: socionomen kan etablera samarbeten med olika aktörer och organisationer i samhället för att tillhandahålla resurser och stöd till familjer. Det kan inkludera att samarbeta med skolor, sjukvård, arbetsförmedling, språkcaféer och andra relevanta aktörer för att erbjuda familjerna de nödvändiga verktygen och stödet för en smidig integration.

Ökat deltagande i föräldrastödjande insatser

Som tidigare nämnts i texten så kan socialtjänstens samverkan med andra mer neutrala aktörer på familjecentralen påverka den enskilde förälderns lust och intresse till att våga ta emot stöd och/eller söka stöd själv i föräldraskapet. Genom att socionomen rör sig på olika arenor inom familjecentralen kan hen använda sig av gruppdynamiken när föräldrar kommunicerar med varandra exempelvis på öppna förskolan eller i väntrumsmiljön. Socionomen har då möjlighet att stanna för att byta några ord och/eller delta i pågående samtal och erbjuda svar på spontant ställda frågor från föräldrarna exempelvis kring samspel med barnen eller kring andra vardagliga och/eller bekymmersamma livssituationer i familjen. Socionomen kan även med hjälp av reflektion kring samtalet som förs få möjlighet att på ett naturligt och flexibelt sätt väva in möjligheten för föräldern till ett individuellt samtal om just det föräldern upplever som utmanande i samtalet t ex att bli förälder och att leva familjeliv.

Genom närvaron i verksamheten på olika sätt kan socionomen uppmuntra till deltagande och hänvisa föräldrar till föräldrastödjande gruppverksamheter utifrån den enskilda familjens behov. Att ingå i grupp med andra föräldrar vet vi stärker föräldraskapet, upplevs som avlastande och motverkar utanförskap och ensamhet i föräldraskapet.

De familjer vars behov går utöver det familjecentralen kan erbjuda kan via socionomen tidigt bli hänvisade till en verksamhet som ger mer omfattande insatser. Därigenom kan barnets och/eller förälderns behov mötas tidigare och en negativ utveckling av problem på längre sikt kan brytas. Socialtjänstens delaktighet på den basala nivån kan innebära att föräldrar nås även av socialtjänstens övriga insatser.

En trygg hem- och uppväxtmiljö är en av förutsättningarna för ett fungerande socialt liv. När det brister i kommunikationen och i relationerna inom en familj ökar risken att barnen utvecklar sociala problem som exempelvis kriminalitet eller drogmissbruk. Familjestödjande verksamhet är därför oftast främst inriktad mot att förbättra relationerna mellan föräldrar och barn samt att hjälpa föräldrarna att fungera som positiva förebilder för sina barn. Det kan exempelvis handla om att lära föräldrarna att sätta gränser eller att förbättra kommunikationen mellan föräldrar och barn. (BRÅ idéskrift 10. Föräldrastöd i teori och praktik, 2003).

Socionomens relationsskapande med familjerna och dess närvaro på familjecentralen kan därmed hjälpa till att öka deltagandet i de olika föräldrastödjande insatserna som erbjuds inom och utom familjecentralen.

Brottsförebyggande arbete

Flertalet vetenskapliga studier har visat att det finns ett samband mellan barns och ungdomars upplevelser i familjen och utvecklingen av en kriminell livsstil. Många forskare menar att de barn som ofta berättar för sina föräldrar om sitt liv utanför hemmet som regel fungerar bättre i skolan, tenderar att ha en bättre självkänsla och generellt är mindre brottsbelastade än barn i familjer där föräldrarnas kunskaper om barnens fritidsaktiviteter är små.

Föräldrarna har då insyn i barnens liv och därmed också möjlighet att ingripa om något gått snett. Föräldrarnas roll som förebilder är också viktig då missbruksproblem och kriminalitet hos föräldrar har samband med ungdomsvåld och kriminalitet (BRÅ ideskrift 10. Föräldrastöd i teori och praktik, 2003).

Socionomens roll i en familjecentral kan vara av stor betydelse när det kommer till brottsförebyggande åtgärder. Genom att erbjuda stöd och insatser för familjer på så väl en universell nivå som på en indikerad nivå kan socionomen bidra till att skapa en tryggare och mer stabil miljö för barn som kan motverka brottslighet i framtiden. Här är några sätt på vilka socionomen kan spela en brottsförebyggande roll:

Stöd till föräldrar: socionomen kan erbjuda stöd och rådgivning till föräldrar i olika utmaningar de kan möta. Det kan inkludera att hantera stress, sätta gränser eller att förbättra kommunikationen mellan föräldrar och barn, uppfostringsfrågor och att främja positiva relationer inom familjen. Genom att stärka föräldrarnas kunskaper och färdigheter kan socionomen hjälpa till att minska risken för att barnet hamnar i kriminella beteenden.

Tidig upptäckt och intervention: socionomen kan vara involverad i att identifiera tidiga varnings-signaler och riskfaktorer för brottslighet hos barn och ungdomar. Genom att arbeta nära barnet och familjen kan socionomen erbjuda tidig intervention och stöd för att adressera dessa riskfaktorer. Det kan handla om att hantera skolfrånvaro, missbruk, psykisk ohälsa eller andra sociala utmaningar som kan öka risken för brottslighet.

Nätverksarbete: Socionomen på en familjecentral kan samarbeta med andra professionella, såsom lärare, polis och hälso- och sjukvårdspersonal, för att dela information och samordna insatser. Genom att bygga starka nätverk och samarbeta kan socionomen få en helhetsbild av familjens behov och erbjuda lämpliga resurser och stöd för att minska brottslighet och främja barnets välmående.

Utbildning och rådgivning: socionomen kan också erbjuda utbildning och rådgivning till familjer om brottsförebyggande strategier. Det kan innebära att lära ut färdigheter som konflikthantering, känsloreglering, problemlösning, kommunikation samt att hjälpa föräldrarna att fungera som positiva förebilder för sina barn. Genom att öka familjens medvetenhet om risk- och skyddsfaktorer kan socionomen hjälpa till att stärka familjen och minska risken för brottslighet.

Samhällssamverkan: socionomen kan även vara involverad i samhällssamverkan och arbeta

tillsammans med andra organisationer och myndigheter för att främja brottsförebyggande åtgärder. Det kan inkludera att delta i lokala nätverk, utveckla program och initiativ för att främja säkerhet och trygghet i samhället, och vara en röst för barn och familjers behov och rättigheter. Genom att kombinera dessa strategier kan socionomen på en familjecentral spela en viktig roll i att förebygga brott genom att stärka familjer, erbjuda tidig intervention och samarbeta med andra aktörer i samhället. Genom att arbeta på detta sätt kan socionomen bidra till att skapa en tryggare och mer hållbar miljö för barn och deras familjer.

Socionomens roll på familjecentralen är att:

- Ha kunskap om innebörden av att verksamheten är en del i en familjecentral och att uppdraget på familjecentralen är bredare än den egna professionens uppdrag.
- Ha kännedom om familjecentralens övriga verksamheters uppdrag, regelverk och kompetenser.
- Ha en samsyn om familjecentralens mål, uppdrag och arbetssätt.
- I samverkan möjliggöra för att göra barn och föräldrar delaktiga i familjecentralsarbetet.
- I samverkan identifiera behov hos barn och föräldrar, initiera kontakt och slussa vidare med för situationen aktuell aktör, efter medgivande från föräldern både inom och utanför familjecentralen, såsom läkare, psykolog, socialtjänstens myndighetssida med flera.
- Gemensamt stödja barn och deras familjer där tecken finns på avvikande utveckling med familjernas godkännande.
- Erbjuder föräldraskapsstöd, under och efter graviditeten samt under förskoleperioden i grupp såväl som individuellt i samverkan med övriga aktörer på familjecentralen.
- Speciellt för de familjer som inte har möjlighet eller kapacitet till att delta på aulaföreläsningar.
- Delta och bidra på samverkans-/ teammöten samt andra gemensamma möten och planeringsdagar för familjecentralen.
- Delta i gemensam utbildning och handledning.
- Vara uppdaterad på barn och föräldrars behov, hur familjer har det och vara öppen för alla olikheter hos familjerna lokalt, regionalt och nationellt.
- Bidra till framtagande av verksamhetsplan och verksamhetsberättelse för familjecentralen.
- Delta och bidra på samverkans-/teammöten samt andra gemensamma möten och planeringsdagar för familjecentralen.

Kontakt

Vid frågor är du välkommen att kontakta Föreningen För Familjecentralers Främjande
E-post: info@familjecentraler.se

FFFF:s styrelse februari 2025.

Vill du veta mer? Skanna QR koden med din mobilkamera.

FÖRENINGEN FÖR
FAMILJECENTRALERS
FRÄMJANDE